

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-37>

УДК 81'42

Гречка С.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕЛЮВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА

Анотація. Стаття присвячена вивченню наративних технологій моделювання іміджу України в умовах інформаційно-психологічного протиборства (на матеріалі текстів російськомовного медійного суспільно-політичного дискурсу). Виявлено репертуар наративів, що впливають на імідж України, а також окреслено їх тематичні групи: українська держава, українська армія, українська влада, а також Революція Гідності. Моделювання негативного іміджу України в умовах інформаційно-психологічного протиборства може здійснюватися шляхом деконструювання позитивного іміджу. Такі трансформації відбуваються за допомогою актуалізації експланаторного, інтерпретаційного і трансформаційного потенціалу стратегічних наративів. Встановлено, що одним з найефективніших лінгвальних засобів персуазивності стратегічних наративів є використання прагматичних компонентів лексичної семантики мовних одиниць (оцінного, експресивного, ідеологічного та соціального), які об'єктивуються за допомогою оцінних номінацій, атрибутів, експресивної лексики, ідеологічно-модальної лексики, сленгізмів, жаргонізмів, розмовних й просторічних слів, фразеологізмів, а також метафор.

Ключові слова: інформаційно-психологічне протиборство, медіадискурс, імідж України, стратегічні наративи, вербальні засоби персуазивності.

Hrechka Stanislav

Taras Shevchenko National University of Kyiv

NARRATIVE TECHNIQUES OF MODELING THE IMAGE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL CONFRONTATION

Summary. The article is devoted to the study of narrative methods of modelling the image of Ukraine in the context of information and psychological confrontation. It is determined that the image is a strategic intangible capital of the state that has influence both on foreign policy activity (geopolitical positions, international partnership, the efficiency of diplomacy), and on internal political (national security, internal economic and social stability, the legitimization of power, rule of law). In the context of Russian information-psychological aggression, Ukraine's image is most influenced by strategic narratives. It is stated that the strategic narrative is a compelling storyline that is based on the values and ideas of the society, explains the events reasonably and helps to form conclusions about them. Narratives include frames that are basic to society and also capable of defining human behaviour: one sees in reality what the narrative contains and does not see what does not. The peculiarities of modelling the image of Ukraine by narrative methods in the context of information and psychological confrontation were investigated on the basis of the texts of the Russian-speaking media sociopolitical discourse. The repertoire of narratives broadcast to influence the image of Ukraine has been identified. Thematic groups of narratives are distinguished: the Ukrainian state, the Ukrainian army, the Ukrainian authorities, as well as the Revolution of Dignity. The analysis showed that modelling the image of Ukraine in the conditions of information and psychological confrontation occurs by deconstructing a positive image and constructing a negative one. Such image transformations are realized through the systematic and consistent application of the powerful explanatory, interpretative and transformational potential of strategic narratives. It is established that one of the most effective linguistic means of persuasiveness of strategic narratives is the use of pragmatic components of lexical semantics of language units (evaluative, expressive, ideological and social), which are objectified by evaluative nominations, attributes, expressive and ideology vocabulary, jargon and colloquial words, phraseology, and metaphors.

Keywords: information and psychological confrontation, media discourse, the image of Ukraine, strategic narratives, verbal means of persuasiveness.

Постановка проблеми. Українське суспільство багато років є об'єктом ворожих інформаційно-психологічних операцій, пропаганди, фейків, маніпуляцій і сугестії, які спотворюють сприйняття дійсності, хаотизують свідомість людини, впливають на її поведінку, навіязують певний порядок денний тощо. Стратегічна мета цих операцій – деконструкція й ліквідація України як держави шляхом розмиття української ідентичності, фрагментації нації й соціуму, дестабілізації політичної системи, делегітимізації органів державної влади, руйнації суспільних інституцій тощо. Дискредитація України й підрив її іміджу – одне із завдань конспіраційної війни, адже імідж є стратегіч-

ним нематеріальним капіталом держави, який визначає її геополітичні позиції, впливає на міжнародне партнерство, ефективність дипломатії та зовнішньої політики. Окрім того, імідж є важливим чинником національної безпеки, бо своєрідно мотивує внутрішню політичну, економічну й соціальну стабільність, легітимізує діяльність органів державної влади, впливає на правопорядок тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «імідж країни/держави» концептуалізоване в працях В. Л. Бозаджиева, Е. А. Галумова, Г. Г. Почепцова, В. М. Шепеля тощо. Проблема іміджу України представлена в дослідженнях С. Л. Гнатюка, Л. В. Губерського, В. І. Гурков-

ського, Є. В. Магди, М. Пашкова, В. Чалого, Н. Л. Яковенко та інших.

Імідж – це цілісний стійкий образ певного об'єкта дійсності, який виникає як результат сприйняття й супутнього фільтрування інформації із зовнішнього середовища про цей об'єкт крізь призму наявних стереотипів та який існує й відтворюється в масовій та/або індивідуальній свідомості [2]. **Політичний імідж держави** – це складний конструкт, який складається з комплексу елементів, як-от імідж політичних інститутів; імідж очільника держави; імідж силових структур; імідж правлячої політичної еліти; масова політична свідомість, менталітет; політична система; внутрішня політика; зовнішня політика, міжнародний статус; національна й міжрегіональна політика; геополітичні позиції держави; державна символіка; [2] історія держави й нації; мовна політика; культура; соціальний захист; рівень суспільної безпеки; збройні сили й військовий потенціал; економіка; науковий, технологічний і промисловий потенціал тощо.

В умовах інформаційно-психологічного протиборства одним з найпотужніших інструментаріїв (технологій) впливу на імідж України стали стратегічні наративи. **Наратив** – це форма осмислення людиною навколишнього світу, оформлення досвіду та упорядкування смислів, спосіб наділення сенсом сфери соціальних дій [7, с. 153]. Поняття **«стратегічний наратив»** визначається як переконлива сюжетна лінія, яка ґрунтується на уявленнях і цінностях суспільства, аргументовано пояснює події й допомагає сформувати про них висновки [1, с. 149]. За допомогою стратегічних наративів держави, корпорації, громадські, політичні та суспільні структури формують свої інтереси й цінності. Панівні медіа використовують наративи для фреймінгу (інтеграція інформації в контекст певного наративу задля «правильного» сприймання), праймінгу (використання цільових стимулів задля виклику в певній аудиторії потрібної реакції) та встановлення «порядку денного» (формування уявлень про важливість одних, і неважливості інших подій, фактів, персоналій тощо) задля нав'язування суспільству сукупності норм та зразків поведінки [5, с. 30–31]. (Докладніше – [4]). За С. Отессер, наративи включають у себе центральний фрейм або комбінацію фреймів. Фрейми є базовими для соціуму, вони формують людські погляди на проблеми (або їхню відсутність), впливають на те, які події будуть помічені, а які – ні, а також на те, як вони будуть інтерпретуватися. Фрейми й наративи не створюють дій, вони роблять ці дії можливими: дозволяють, посилюють, виправдовують певні практики й політики, водночас полишаючи інші. Ці дії відтворюють і посилюють домінуючі практики і значення, вбудовані у фрейми й наративи, на базі яких вони ґрунтуються [8]. Сконструйовані людьми наративи починають визначати їхню поведінку, людина починає бачити в реальності те, на чому акцентується увага наративу, і не бачити те, чого в наративі нема [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Докладного дослідження потребує репертуар стратегічних наративів антиукраїнського суспільно-політичного дискурсу, за

допомогою яких моделюється імідж України, а також аналіз лінгвальних засобів персуазивності.

Формулювання цілей статті. Завданням цієї статті є дослідження особливостей моделювання іміджу України наративними технологіями в умовах інформаційно-психологічного протиборства.

Виклад основного матеріалу. Наративні технології моделювання іміджу України досліджено на матеріалі текстів російськомовного медійного суспільно-політичного дискурсу (інтернет-видання «LIFE» (life.ru), «Politikus.ru» (politikus.ru) та «Русский мир. Украина» (russmir.info)). Нами виявлено репертуар наративів, які транслиювалися з метою впливу на імідж України. Серед них виділимо такі тематичні групи наративів: українська держава, українська армія, українська влада, а також Революція Гідності.

Після подій Революції Гідності російська пропаганда була сфокусована на Україні, а однією з її найголовніших стратегій стало формування негативного образу України як «недодержави», «failed-state» (держави, яка не відбулася). Для реалізації цього був використаний широкий репертуар стратегічних наративів, які транслиювалися з метою дестабілізації ситуації в країні, деморалізації й хаотизації свідомості українців, дискредитації влади, позбавлення України міжнародної підтримки й допомоги, а також для легітимізації анексії Криму й військового вторгнення на Схід України. Розглянемо деякі з них.

1) **Україна – штучно сформований державний конструкт**, на території якого існують соціальні групи, що мають різні (непоеднані) цінності, ідентичність і мову. «Проблема України заключається в тому що вона тужить удержати сворованное из СССР наследство – территорию Украинской ССР, куда входят прирезанные ей при советах, советской властью, колонии. (...) В день когда Украина согласится стать втрое меньше, отдать России территории с русскоговорящими (восемь областей) отдать Польше польские четыре области, Венгрии – венгерские, Румынии – румынские, Словакии – словацкую территорию, Украина станет счастливой и спокойной украинской страной». [http://politikus.ru/articles/92681-eduard-limonov-problema-ukrainy.html]

2) **Україна – країна під зовнішнім управлінням Заходу**, яка зображується повністю залежною державою-маріонеткою, якій політичні рішення нав'язуються іноземними кураторами (США, ЄС). «Стоит напомнить, что Польша поначалу была одним из главных сторонников евромайдана в Киеве. Этаким «адвокатом Украины в Евросоюзе», верным «наставником» восточных соседей на пути в Европу». [http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html]

3) **Західні партнери перестали підтримувати Україну.** Цей наратив доповнює попередній та формує образ слабкої залежної країни, яку позбавили міжнародної підтримки. «Началась эта череда зрад с настоящего нокдауна – МВФ отказал Киеву в предоставлении очередного транша в миллиард долларов. Отказ этот выглядит для Украины пощечинной со стороны западных партнеров». [http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html]

4) Українська держава перебуває в гострій кризі. Цей наратив формує образ безвідної гуманітарної й соціальної кризи в Україні. «Економічний і політичний беспредел на Україні досяг фінальної стадії і может закончиться только оглушительным взрывом». [<http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>]

5) Українська економіка на межі краху. Наратив створює образ невідворотного майбутнього економічного колапсу, який Україна не зможе самостійно зупинити. «Очередной кредит МВФ, а это значит – Украина продолжает идти с молотка». [<http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhayet-idti-s-molotka.html>]

6) Україна залежна від Міжнародного валютного фонду. МВФ постійно тримає українську економіку порівняно стабільною, але це робить Україну політично залежною. «Развитие глубокого социально-экономического кризиса на Украине вынуждает Киев всё сильнее полагаться на финансовую помощь международных финансовых институтов – прежде всего Международного валютного фонда и Всемирного банка». [<https://life.ru/1017649>]

7) Українська економіка не може існувати без торговельно-економічних зв'язків із Російською Федерацією. Цей наратив трансліює думку про те, що українська економіка поза російською торговельно-економічною орбітою не може існувати, і саме така спроба сепарації призвела до кризи. Водночас, потужно лунає меседж про можливість відновлення стабільності, якщо обрати проросійський вектор. «Украина была эдакой зоной экономического сафари, которая в один миг превратилась в закрытую черномыльскую. (...) Не стоит забывать, что российский бизнес до последнего и оставался крупнейшим инвестором скачущей страны, вливая в агонизирующую экономику миллиарды. Патриоты своими выходками сами выбрали голод и нищету». [<https://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>]

8) Іноземні компанії виводять капітал з України. Наратив поглиблює тему економічної катастрофи, зображуючи відтік інвестицій і капіталу, який тільки погіршить кризу. «Украина теперь – черномыльская зона для инвесторов. (...) Так немецкие Commerzbank и Deutsche Bank уже заявили о разрыве отношений с украинскими финансовыми структурами и максимально сокращают количество совместных контрактов. (...) Положительному примеру готовы последовать многие европейские компании, масштабный отток денежных средств из Украины только начался». [<http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>]

9) В Україні розквітає правий радикалізм, який влада і правоохоронні органи не здатні контролювати. «Эти фашисты непременно будут на песенном невровидении, которое грядёт в цевропе, и никто им не указ, на них никакие законы не распространяются, они достигли абсолютной свободы, и запад им аплодирует, как геро-

ям национально-освободительной движухи! Такое светлое будущее – из тёмного прошлого, коричневого, со свастикой и гитлеровским приветствием "зигующих" рук, – ничего нового, историческое старьё, ненавидящее Россию за День Победы...». [<http://politikus.ru/articles/92590-nevrovidenie.html>]

10) В Україні панує диктатура, це антидемократична європейська країна, де влада обмежує права і свободи громадян. «Вместо заявленного курса на следование европейским ценностям свободы и демократии налицо попытка построить даже не виртуальные границы, а настоящий забор с колючей проволокой с целью создания на территории Украины информационно изолированного концлагеря, – сказал Левин». [<https://life.ru/1008119>]

11) В Україні – громадянська війна. Цей наратив є ключовим для російської пропаганди й дипломатії, завдяки якому Росія офіційно відмежовується від військового конфлікту та планує уникнути відповідальності, вийти з під санкцій, а також заморозити конфлікт і отримати дієві механізми геополітичного впливу на Україну. «В Кремле, комментируя шансы Украины вступить в НАТО, напомнили Североатлантическому альянсу, что в Независимой идёт гражданская война». [<https://life.ru/1015482>]

Наративи цієї групи інтерпретують минуле (пояснюють статус failed-state історичною обумовленістю), теперішнє (кризу у країні називають наслідками Революції Гідності) і майбутнє (прогнозують крах української держави, розпад на окремі території, які увійдуть до складу сусідніх держав). Деякі наративи трансліюють можливість альтернативного успішного майбутнього України – у політично-економічній інтеграції з Росією.

Під час гібридної війни стратегічно важливим завданням російської пропаганди було створення негативного іміджу **української армії** з метою її дегуманізації й демонізації в очах місцевого населення, а також дискредитації в очах міжнародної спільноти. Негативний імідж армії послаблює її потенціал і міць, деморалізує воїнів. Розглянемо стратегічні наративи, у яких ці ідеї було зреалізовано.

1) Злочинні дії Збройних сил України на Сході. Подібні наративи моделювали образ українських карателів-окупантів, які принесли смерть на мирні землі Донбасу. «В последнем отчёте специальной мониторинговой миссии с анализом ситуации на линии разграничения отражено вопиющее преступление, совершённое украинскими карателями». [<http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>]

2) Звірства українських добровольців. Цей наратив формує образ невідконтрольних, радикальних, кримінальних квазівійськових, які займаються мародерством і знущаються з мирного населення. «Потом в Благодатное зашли каратели из батальона «Днепр», которые за недолгое время оккупации навсегда оставили о себе кровавую пам'ять». [<https://life.ru/1013540>]

3) ЗСУ саботують роботу ОБСЄ. Такий меседж дозволяє зобразити Україну агресором, що вбиває власне населення, приховуючи факти від міжнародних спостерігачів. «Липовые сотрудники СММ несколько раз попадали на

камеры ОБСЕ, установленные в городе, и терпение настоящих сотрудников лопнуло – отчёт о подделке пошёл в центральный офис в Вене. По мнению специалистов, маскарад ВСУ создан для дезинформации, как ополченцев, так и европейцев». [<http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>]

4) ОБСЕ сприяє знищенню населення Донбасу Збройними силами України. Це – варіант попереднього нарративу. «Сотрудники специальной мониторинговой миссии ОБСЕ, принимающие непосредственное участие в регулировании конфликта на Донбассе, почти три года играли в одни ворота и прикрывали все нарушения минских договорённостей со стороны ВСУ, тем самым присоединяясь к геноциду жителей юго-востока». [<http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>]

5) В українській армії застосовуються наркотичні речовини. Так російська пропаганда «пояснює» хоробрість, незламність і нездоланність українських воїнів. «Прямо с “майда-на” метамфетамини и их производные ручьём хлынули во все добровольческие батальоны и части ВСУ. (...) На освобождённых территориях, в землянках и окопах, ополченцы находили много синтетических наркотиков, которыми укровоены накачивались непосредственно перед боем. (...) Боевые стимуляторы заполнили аптечки украинских солдат и превратили тысячи вчера ещё здоровых мужчин, в законченных наркоманов». [<http://politikus.ru/articles/politics/92604-geroyam-metamfetamina.html>]

6) На Сході України воюють іноземці. Такий нарратив демонізує українську армію, у складі якої – буцімто іноземні військові для знищення місцевого населення. «Добровольческими батальонами, сформированными из исламистов, на Украине уже никого не удивишь». [<https://life.ru/1004704>] «На джихад в АТО. Охранник арабского шейха командует батальоном ВСУ». [<https://life.ru/1004704>]

7) Українська армія – слабка й на межі краху. Цей нарратив формує образ неефективної, неспроможної, застарілої армії, військову техніку і зброю якої розпродано. «Давно не поднимавшиеся в воздух лётчики совершали все возможные ошибки, а ополченцы, располагая большим количеством лёгких зенитных средств, быстро сделали полёты украинской авиации над полем боя игрой в русскую рулетку с полным барабаном патронов. (...) Распродажа старой техники велась ударными темпами. С другой стороны, имеющиеся боеприпасы и вооружение хранились варварски небрежно». [<https://life.ru/1009319>]

8) Українська армія – корумпована. Цей нарратив до попереднього образу армії додає атрибут корумпованості, недбалості. «(...) Командиры-коррупционеры в ВСУ кормят солдат просроченными продуктами. (...) высшее украинское командование знает об этой проблеме и даже называет причины, по которым простые солдаты мучаются животом: коррупция, использование просроченных продуктов питания и безразличие отдельных командиров к своему личному составу». [<https://life.ru/1018260>]

Наративи, які дискредитують українську армію, здебільшого не мають фактуальної основи, є фейками – конструктами пропаганди, маніпулятивний потенціал яких – у масових тиражуваннях і багаторазових повторях.

Пріоритетом інформаційно-психологічних операцій є, зокрема, і **створення негативного іміджу органів державної влади**, від якого залежить міжнародна репутація, ефективність дипломатії, внутрішньополітична стабільність, легітимність влади тощо. Розглянемо найтипівіші стратегічні наративи.

1) Українська влада – корумпована. Такий нарратив дискредитує українську владу перед міжнародною спільнотою, ускладнює зовнішньополітичний контекст, а також підвищує рівень суспільно-політичної напруженості й недовіри українців. «Пишут про катастрофическую коррупцию в высших эшелонах киевской власти, о полном провале реформ и росте протестных настроений в обществе». [<http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html>]

2) Українська влада – непрофесійна та неефективна. Діяльність такої влади лише наближає момент розвалу держави, з нею неможливо домовлятися і співпрацювати, вона не здатна ефективно скористатися допомогою і втримати суспільно-політичну цілісність, така влада не введе країну з кризи. «Безответственная власть. Принцип такой: думаем в крайнем случае про то, что будет завтра-послезавтра. А что будет через год – никто не думает (...)». [<https://life.ru/1009983>]

3) Українська влада грабує українців. Наратив доповнює попередні: влада не може врятувати країну, тому намагається награбувати якомога більше, поки ще існує держава. Образ влади приписуються риси небувалою цинізмом, адже вона грабує власний зубожілий народ. «Вогнать Украину по уши в долги и вдобавок растащить все природные ресурсы (сначала карпатский лес-круляк, теперь вот землю) – превосходный план, особенно когда «субъект» заранее на всё согласный! В Киеве радуются каждому траншу как манне небесной потому, что прекрасно знают, что не им придётся отдавать долги». [<http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idi-ti-s-molotka.html>]

4) Українська влада – русофобна. У державі проводиться антидемократична дискримінаційна політика. Свою власну неефективність підмінюють русофобськими гаслами. «Куда на Украине не ткни, везде виновата Россия: горят ли это склады вооружения или зарастают мусором города – в любом случае найдется украинский чиновник, который обязательно увидит связь с Россией, с Кремлем и лично с Путиным». [<http://politikus.ru/events/92767-na-ukraine-unichtozhilihimicheskuyu-promyshlennost-a-vinovata-snova-rossiya.html>]

5) Громадянська війна вигідна українській владі. Наратив транслює меседж, що збереження стану війни – це можливість влади подовжити термін повноважень і грабувати під цим прикриттям державу. «Выгодно это было в первую очередь как раз украинской стороне, которой крайне необходимо, постоянно поддерживая вялотекущие военные действия в Донбассе, во-первых, решать свои внутриполитические

проблеми, держа в мобілізованому стані суспільство і створюючи умови для утилізації найбільш крайніх націоналістических елементів в донбасській м'ясопубліці». [https://life.ru/1005204]

Так, стратегічні нарративи формують імідж недемократичної, корумпованої, неефективної влади, яка розграбує країну і штучно продовжує війну.

Стратегічною метою російської пропаганди є зміна сприйняття Революції Гідності, яка є визначальною для сучасної політичної ідеології, визначення ідентичності, громадянської активності тощо. Проаналізуємо використані нарративи.

1) Революція Гідності – це неконституційне силове захоплення влади, державний переворот, що й зумовило геополітичну кризу, у якій опинилася Україна. «Напомним, воссоединение Крыма с Россией произошло в 2014 году. Это стало следствием госпереворота на Украине и захвата власти политиками, которые взяли антироссийский курс». [https://life.ru/1012612]

2) Революція Гідності була підтримана Заходом. Наратив актуалізує образ країни із зовнішнім управлінням, знецінює внесок української нації в Революцію Гідності й усі людські жертви. «Путин: США и Евросоюз поддержали государственный переворот на Украине. (...) По словам российского президента, сообщения американских СМИ о том, что Янукович бежал из Киева, направлены на оправдание поддержки госпереворота». [https://life.ru/1017329]

3) Революція Гідності – політична помилка, неправильний вектор України. Наратив ставить під сумнів місце цієї події в українській історії. «Главная проблема в том, что Украина в принципе делает неправильный исторический выбор. Вот в чём стратегическая ошибка Украины, – заключил Адальби Шхагашев». [https://life.ru/1008601]

4) Революція Гідності – це перемога русофобії. Цим нарративом нівелюються мета та досягнення Революції Гідності, відбувається підміна понять. «Уже становится интересно, до какого предела должна идти в своих антидемократических инициативах власть, чтобы простые украинцы осознали, наконец, что победа русофобии – не синоним победы демократии и свободы, – написал Косачёв на своей странице в "Фейсбуке"». [https://life.ru/1010201]

5) Революція Гідності призвела до диктатури. Таким чином доповнюється нарратив про незаконний державний переворот. «Пушков про блокировку соцсетей на Украине: Майдан обещал свободу – дал диктатуру». [https://life.ru/1008117]

6) Революція Гідності призвела до фінансово-економічної кризи. Наратив маніпулює причинно-наслідковою зв'язкою між подіями у свідомості. «Прошло три года с момента государственного переворота. Теперь Украина цз Европа. Что страна получила в результате? Только рваные трусы. Не кружевные трусики, как оралы на Майдане, а рваные трусы. Потому что нет денег даже, чтобы нормальные купить, – отметил Азаров». [https://life.ru/1016856]

Інтерпретаційний потенціал стратегічних нарративів спрямований на викривлення сприйняття, переосмислення, переоцінку сакральної для українців події з метою подальшої ревізії національної ідентичності й ідеї.

Як відомо, нарративи за своєю сутністю є дискурсивним конструктом, інваріантами, які відтворюються за допомогою елементів знакових систем в тих чи інших текстах. Безумовно, ефективність стратегічних нарративів, які функціонують у суспільно-політичному медіадискурсі, ступінь їхнього впливу на свідомість і підсвідомість реципієнтів (читачів/слухачів/глядачів) безпосередньо залежать від тих лінгвальних компонентів, за допомогою яких той чи інший нарратив вербалізується в текстах. Попередні дослідження засвідчують, що одним з найефективніших лінгвальних засобів моделювання іміджу України в медіатекстах антиукраїнського дискурсу є **використання прагматичних компонентів лексичної семантики – оцінного, експресивного, ідеологічного та соціального** (докладніше – у [3] та [4]). Отже, для реалізації поставленої мети необхідно проаналізувати передусім **лексико-семантичні й фразеологічні засоби персуазивності досліджуваних стратегічних нарративів** (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань «LIFE» (https://life.ru), «Politikus.ru» (politikus.ru) та «Русский мир. Украина» (http://rusmir.info)).

Зупинимось стисло на результатах аналізу.

1) Використання оцінного компонента семантики лексичних одиниць. Категорія оцінки є значущим складником когнітивного, прагматичного й комунікативного аспектів діяльності людини, за допомогою якого виражається ставлення мовця до реалій навколишньої дійсності, доповнюється й завершується пізнання реалій, а також структурується мовленнєвий акт. Аналіз вербалізованих у текстах стратегічних нарративів антиукраїнського дискурсу, які моделюють імідж України, демонструє послідовне й регулярне використання **оцінних номінацій, атрибутів, метафор та фразеологізмів**.

Оцінна номінація, позначаючи об'єкти фізичної реальності, імплантує у свідомість адресатів пріоритетні для адресанта якості, ставлення, почуття, переживання, процеси, події, бажання певних дій або психічного стану реципієнтів. Негативні оцінні номінації у досліджуваних нарративах піддаються **державі** («почти европейское Сомали», «скачущая страна», «территория Руины», «антироссийский нарыв»), **народу** («дикие патриоты», «майданники», «майданутые», «украинские аборигены»), **владі** («прожжённые мошенники», «хозяева», «радикалы и откровенные идиоты», «украинские русофобы», «воробандеровцы»), **політичній системі** («украинский цирк», «режим», «бандеровский национализм «украинского разлива») тощо (докладніше – [4]). В умовах інформаційно-психологічного протистояння спостерігається **війна номінацій** з боку Російської Федерації за монополне право називати явища фізичної реальності – конвенціональну й неконвенціональну агресію проти України. Для цього використовуються **негативні оцінні номінації військового конфлікту на Сході України** («Украинская агрессия на Донбассе», «новый формат братоубийственной войны», «гражданская война на юго-востоке», «геноцид жителей юго-востока», «агрессия Порошенко») та **українського війська** («силовики», «украинские каратели», «херои», «укровоены») (докладніше – [4]).

Персуазивність **атрибути** досягається прихованою імплантацією або відкритим приписуванням оцінних, негативних характеристик об'єктам/ явищам/ подіям української дійсності. Особливо регулярно об'єктами такої негативної атрибуції стає **українська влада** («Безответственная власть»; «При этом даже свои русофобские побуждения реформаторы не удовлетворяют»; «Киев в очередной раз своими *сугубо пропагандистскими актами* совершает политико-правовой «самострел»»), **українська армія** («Басурин: Командиры-коррупционеры в ВСУ кормят солдат просроченными продуктами») та її **участь в зоні АТО** («В ночь с 15 на 16 июля 2014 года Благодатное накрыли «искупительные» залпы «Града»») (докладніше – [4]).

Метафора є особливим різновидом сприйняття навколишнього світу, який формує не лише уявлення про предмет, але й дозволяє впливати на велику аудиторію слухачів. Вираження негативної оцінки за допомогою метафори є потужним ресурсом формування негативного іміджу **України** («Украина – це маршрутка», «Долгий путь из нокаута»), **АТО** («Человеческие жертвы им пока не приносят, но ведь азовцы и так обильно оросили кровью мирных жителей восток Украины»), **армії** («Однако техническое состояние техники было таково, что читать её пришлось старым проверенным способом «военно-полевого каннибализма»), **економіки** («Киевская власть, по сути, сделала «контрольный выстрел» себе в голову. За которым неизбежно последует агония экономики – и закономерный трагический финал»), **міжнародних відносин України** («Украина полностью потеряла ориентиры и чем туже стягивает шею Порошенко геополитическая петля, тем безумнее и агрессивнее становится его поведение») тощо (докладніше – [4]).

Не менш ефективним та поширеним засобом моделювання негативного іміджу України є використання **фразеологізмів**. Найчастіше за допомогою таких фразеологізмів дається негативна оцінка **українській економіці** («МВФ выдаёт вам кредиты не в качестве мифического признания мифических реформ, а чтобы *вытянуть из страны последние жилы*. Так что «пишатися» тут нечем»; «Очередной кредит МВФ, а это значит – *Украина продолжает идти с молотка*»), **армії** («ВСУ *пустились во все тяжкие* и подставляют ОБСЕ. Иногда и обстреливают»; «*На воре и шапка горит*. Украинские диверсанты отчитались за подрыв миссии ОБСЕ») тощо (докладніше – [4]).

2) **Реалізація експресивів**, за допомогою якої вербалізуються ті чи інші нарративи, спрямована на моделювання у свідомості читачів стійких асоціацій, які забезпечують особливе ставлення, емоційні негативні реакції, які закріплюються в когнітивній, концептуальній моделі світосприйняття, а також проєктуються на реальність. За допомогою експресивно-оцінної лексики позначається **український народ** («В телеэфире Усик выступил с резким заявлением о том, что украинцы «стали какими-то *плаксами*: помогите, придите, защитите, дайте...»), **українська влада** («Пишут про *катастрофическую коррупцию* в высших эшелонах киевской власти, о *полном провале реформ* и росте протестных настроений в обществе»), **український політикум** («В том прошлом были *брезгливые*

ухмылки наших же отечественных приверженцев евроатлантической Украины из либерального лагеря»), **українська церква** («Вместо слов утешения и примирения, которых во время военных конфликтов люди так ждут от представителей всех христианских конфессий, они слышали только *сатанинские проклятия и бесовские крики*») тощо (докладніше – [4]).

3) Актуалізація **ідеологічного компонента** семантики номінативних одиниць відображає **установки домінуючої ідеологічної схеми і спрямована на нав'язування їх свідомості адресата**. Співвідношення об'єкта з певною ідеологією призводить до **концептуальних, категоріальних й оцінних змін**: на описуваний об'єкт переноситься увесь оцінно-конотативний комплекс значення, йому приписуються атрибути, властиві понятійному світу ідеології. Відбувається **нав'язування ярлика**, ірраціональне віднесення об'єкта до тієї чи іншої категорії. Аналіз нарративів антиукраїнського дискурсу демонструє, що **Україну співвідносять з фашистською/нацистською ідеологією**: «По нему можно было сжигать людей, расстреливать из пушек и танков города и сёла Донбасса, проводить факельные шествия с *портретами Бандеры и Шухевича, расстреливать пленных без суда и следствия*, пытаться их в импровизированных тюрьмах *нацистских тербатов* самым зверским образом». Досліджувані нарративи моделюють імідж України, використовуючи **ідеологеми тоталітарності, відступу від принципів демократизму і свободи слова**: «В любой стране, в которой *воцаряется режим*, гибнет в первую очередь культура»; «Сенатор отметил, что данное решение стало ещё одним шагом к установлению на Украине *информационной диктатуры*» (докладніше – [4]).

4) Використання **соціально-прагматичного компонента семантики мовних одиниць** відображає та формує статус адресанта й адресата, їхні соціальні ролі, вікову й професійну характеристики тощо. Цей компонент в досліджуваних нарративах вербалізується за допомогою **жаргонізмів та сленгізмів**, а також **розмовної та просторічної лексики**. Наприклад, жаргонізми і сленгізми використовуються для нарації щодо **діяльності української влади і пролітикума**: «В самом МФВ тем временем рассказали, что в обмен на миллиард *«зелени»* ждут от Украины продажу земель и повышение пенсионного возраста». «Тимошенко также считает «*фейковой*» реформу премьер-министра Украины Владимира Гройсмана в сфере здравоохранения». **Розмовна та просторічна лексика** як вербалізатори нарративів використовується для дискредитації **українців** («Какое потомство они дадут? Чем могут быть полезны своему государству, которое превратило их в *полоумных инвалидов?*»), **бійців АТО** («Вы, *уроды*, сами развязали эту войну, а нам ранее без вас, бандеровцев, жилось хорошо», – громко *вещал* водитель днепровской маршрутки *херою*»), **держави** («Проблема Украины заключается в том что она *тужится удержат* сворованное из СССР наследство – территорию Украинской ССР, куда входят *прирезанные ей при советах*, советской властью, *колони*. *Пуп развязывается, кровь горлом идёт, но тужится,*

дура!»), **влади** («Естественно не в пользу господина Порошенко и его команды ворья в погонах»). тощо (докладніше – [4]).

Висновки і пропозиції. Аналіз російськомовного суспільно-політичного медіадискурсу показав, що в умовах інформаційно-психологічного протиборства моделювання іміджу України відбувається шляхом деконструювання позитивного іміджу (держави, армії, влади, а також Революції Гідності) та конструювання негативного. Такі іміджеві трансформації реалізуються за допомогою систематичного й послідовного застосування стратегічних наративів, які мають потужний експланаторний, інтерпретаційний і трансформаційний потенціал.

Аналіз медіатекстів антиукраїнського дискурсу продемонстрував, що одним з найефективніших лінгвальних засобів персуазивності досліджуваних стратегічних наративів є використання прагматичних компонентів лексичної семантики мовних одиниць (оцінного, експресивного, ідеологічного та соціального), які об'єктивуються за допомогою оцінних номінацій, атрибутів, експресивної лексики, ідеологічно-модальної лексики, сленгізмів, жаргонізмів, розмовних і просторічних слів, фразеологізмів, а також метафор.

Докладно дослідження потребують фонетичні, граматичні, а також паралінгвальні засоби персуазивності стратегічних наративів.

Список літератури:

1. Баровська А.В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1. С.147–152.
2. Бозаджиев В.Л. Политическая психология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва : Академия Естествознания, 2015. URL: <https://monographies.ru/en/book/view?id=275> (дата звернення: 15.08.2020).
3. Гречка С.О. Вербальні засоби формування іміджу України в антиукраїнському дискурсі. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2018. № 1. С.73–97
4. Гречка С.О. Іміджева складова гібридної війни проти України: лінгвістичний аспект. *Мовні і концептуальні картини світу*. Випуск 2(62). 2018. С. 87–92.
5. Ожеван М.А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4(41). С. 30–40.
6. Почепцов Г.Г. Нарративный инструментальный воздействия. 2015. URL: <https://psyfactor.org/lib/narrative.htm> (дата звернення: 15.08.2020).
7. Профатилова Л.Г. Нарративы как междисциплинарный конструкт. *Методология, теория та практика социологического анализа современного общества*. 2008. Випуск 14. С. 153–156.
8. Autesserre S. Dangerous tales: dominant narratives on the Congo and their unintended consequences. URL: <https://academic.oup.com/afraf/article-abstract/111/443/202/16975?redirectedFrom=PDF> (дата звернення: 15.08.2020).

References:

1. Barovska, A.V. (2015). Stratehichni komunikatsii: dosvid NATO [Strategic communications: NATO's experience]. *Stratehichni priorytety*, no. 1, pp. 147–152.
2. Bozadzhiev, V.L. (2015). Politicheskaya psikhologiya: uchebnoe posobie dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedenij [Political psychology: a study guide for higher education students]. Moscow: Akademiya Estestvoznaniya. Available at: <https://monographies.ru/en/book/view?id=275> (accessed: 15.08.2020). (in Russian)
3. Hrechka, S.O. (2018). Verbalni zasoby formuvannia imidzhu Ukrainy v antyukrainskomu dyskursi [Verbal means of forming the image of Ukraine in anti-Ukrainian discourse]. *Informatsiina Bezpeka Liudyny Suspilstva Derzhavy*, no. 1, pp. 73–97.
4. Hrechka, S.O. (2018). Imidzheva skladova hibrydnoi viiny proty Ukrainy: linhvistychnyi aspekt [Image component of the hybrid war against Ukraine: linguistic aspect]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, vol. 2(62), pp. 87–92.
5. Ozhevan, M.A. (2016). Hlobalna viina stratehichnykh naratyviv: vyklyky ta ryzyky dlia Ukrainy [The global war of strategic narratives: challenges and risks for Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, no. 4(41), pp. 30–40.
6. Pohepczov, G.G. (2015). Narrativnyj instrumentarij vozdejstviya [Narrative tools of influence]. Available at: <https://psyfactor.org/lib/narrative.htm> (accessed: 15.08.2020).
7. Profatilova, L.G. (2008). Narrativy kak mezhdisciplinarnyj konstrukt [Narratives as an interdisciplinary construct]. *Metodolohiia teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspilstva*, vol. 14, pp. 153–156.
8. Autesserre, S. Dangerous tales: dominant narratives on the Congo and their unintended consequences. Available at: <https://academic.oup.com/afraf/article-abstract/111/443/202/16975?redirectedFrom=PDF> (accessed: 15.08.2020).